

μεύοντος ὡς βάσις τοῦ προϋπάρχοντος οικοδομηματος καὶ ὅστις λίθινος ὦν οὐδὲν ἔπαθε κατὰ τὴν καταστροφὴν. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν πρόχειρον ταύτην ἐξήγησιν μένουσι πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα καὶ μάλιστα τὸ ζήτημα διατὶ ἔξωθεν οὐδὲν φαίνεται ἱχνος δεικνύον τὴν διαφορὰν τῆς τοιχοδομίας. Μόνον μίαν ὑπόθεσιν δυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν διαλευκαίνουσαν τὸ ζήτημα κατὰ τι. Ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐκ λίθων ἀνοικοδομήσιν τοῦ νεωτέρου τμήματος ἔκριναν ἀναγκαῖον νὰ ἀυξήσωσι καὶ τὸ πάχος τοῦ παλαιότερου μέρους τῶν μακρῶν πλευρῶν. Τοῦτο ἄλλως τε ἦτο λίαν ἐπ'ἀνάγκης εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κτίσματος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἐσωτερικῶς οὐδεὶς σύνδεσμος ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τοῦ οικοδομήματος. Τὸ δὲ γεγονός τῆς μὴ κανονικότητος ὡς πρὸς τὸ ὕψος τῶν τριῶν κογχῶν ὁμοίως δὲ καὶ τὴν μὴ συμμετρίαν ὡς πρὸς τὸ σχῆμα αὐτῶν, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ὅτι τὰ παράθυρα τῆς μεσαίας καὶ τῆς νοτίας κόγχης εἶναι μικρότερα καὶ ἀμελέστερον ἐκτισμένα τοῦ τῆς βορείου μὴ ἔχοντα μάλιστα οὐδὲ τὴν κεραμοπλαστικὴν διακόσμησιν ἐκείνου, ἐξηγουμένον παραδεχόμενοι πτώσιν ποτὲ τοῦ μέρους τούτου, ἄγνωστον ἕνεκα τίνος αἰτίας, καὶ ἀνοικοδομήσιν ἐν χρόνοις πολὺ μεταγενεστέροις.

Ἄλλὰ καὶ ἡ στέγη τοῦ ναοῦ παρουσιάζει περιεργον διάταξιν. Τὸ μέρος αὐτῆς τὸ στεγάζον τὸν κυρίως ναὸν εἶναι σαγματοειδὲς ὡς τὸ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν ναῶν, ἐν ᾧ τὸ ὑπεράνω τοῦ ἱεροῦ μέρος αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν κατὰ σειρὰν κυλινδρικών ῥάχων, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς τρεῖς ἑσωτερικὰς καμάρας¹. Ἡ δὲ ἀκμὴ τῆς διπλεύρου γωνίας τῆς σαγματοειδοῦς στέγης εὐρίσκετο ἐν τῷ αὐτῷ ὕψει, ἐν ᾧ καὶ ἡ μεσαία κυλινδρική ῥάχισ. Ὡς ἐκ τῆς κλίσεως ἄνω τῆς σαγματοειδοῦς στέγης τὰ πρὸς δυσμὰς πλευρὰ τῶν δύο ἄλλων, ἐκατέρωθεν τῆς μεσαίας, κυλινδρικών ῥάχων ἔμενον ἀνοικτὰ καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ φράξωσι ταῦτα διὰ τοίχου ἀφῆσαντες μόνον, ὡς νομίζομεν, μικρὸν ἀνοιγμα χρησιμεῖον, ἵνα φωτίζη τὸ ἐσωτερικόν. Ἡ δὲ ἔξαρσις αὕτη τῆς στέγης ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς πρὸς τὸ παλαιότερον μέρος τοῦ οικοδομήματος, τὸ ἱερόν, καὶ ἐπομένως ἡ σαγματοει-

¹ Ἡ νοτία κόγχη δὲν φέρει νῦν στέγην, ἀλλ' οὕτω πρέπει νὰ συμπληρωθῇ αὕτη ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν βορείου.

δῆς στέγη καλύπτει μόνον τὴν μεταγενεστέραν προσθήκην. Τὸ παλαιότερον τοῦτο μέρος τῆς στέγης δὲν γνωρίζομεν τίνι τρόπῳ ἐκαλύπτετο ἄνωθεν, φαίνεται δ' ὅμως πιθανώτατον ὅτι διὰ κεράμων ἐκαλύπτετο, δηλαδὴ εἶχε σαγματοειδῆ καὶ τοῦτο τὴν μορφήν τῆς στέγης (εἰκ. 5). Ἄλλ' ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα: διατὶ, ὅτε ἐκτίσθη τὸ νεώτερον τμήμα τῆς στέγης, δὲν ἐμιμήθησαν καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ αὐτοῦ τὸ σχῆμα τῆς παλαιότερας;

Δυνάμεθα μόνον νὰ ὑποθέσωμεν πρὸς ἐξήγησιν τούτου, ὅτι σκοπίμως ἐκτίσθη οὕτω ἡ στέγη, ἵνα ἀφεθῶσιν ἀνοικτοὶ οἱ δύο ἐκεῖνοι φεγγίται, οἵτινες, ὡς φαίνεται, ἦσαν ἀπαραίτητοι εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ. Πιθανὸν ὅμως ἡ διάταξις αὕτη νὰ ἔχη καὶ ἄλλον λόγον, ὃν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπάρχουσι δύο κίονες ὑποστηρίζοντες ἕκαστος δύο τόξα, εἶναι δὲ οὗτοι χαμηλοὶ μονοσπόνδυλοι ἐξ ὑποκυάνου μαρμάρου, φαίνεται δ' ὅτι ἔχουσι ληφθῆ ἐξ ἀρχαίου οικοδομήματος ὡς ἄλλως τε τοῦτο εἶναι λίαν σύνθητες ἐν τοῖς βυζαντινοῖς ναοῖς. Ἀρκεῖ ἵνα ἀναφέρωμεν π. χ. τὸν ἐν Δαφνίῳ ναόν, εἰς ὃν ὑπῆρχον ἐν τῷ μεταγενεστέρω νάρθηκι δύο ἰωνικοὶ κίονες ἐκ τοῦ ἐκεῖ πρότερον ὑπάρχοντος ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος προερχόμενοι, οὓς ὅμως ἀπήγαγεν ὁ Elgin (Millet Daphni σ. 58). Ἐντὸς κιονοκράνων ἔχουσιν οἱ κίονες τοῦ ναοῦ ἀπλᾶς τετραγώνους πλάκας. Ἐπὶ τῶν κίωνων δὲ διακρίνονται καὶ χαράγματ' αἰνὰ, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ μαρμάρου καὶ τῆς ἀμυδρότητος αὐτῶν δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῶσι ταῦτα.

Περὶ τοῦ νάρθηκος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν σαφῆ ἰδέαν, οὔτε περὶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ οὔτε περὶ τῆς ἐκτάσεως, καθ' ὅσον, ὡς εἶδομεν, ἔχνη μόνον τούτου διακρίνονται ὀλίγον ὑπὲρ τὸ ἔδαφος ὑψούμενα καὶ ταῦτα μόνον εἰς τὴν βορείου γωνίαν.

Ὁ νάρθηξ δὲ οὗτος συνεχαινώνει πρὸς τὸν κυρίως ναὸν διὰ θύρας, ἧς σφύζονται σαφῆ τὰ ἔχνη.

Ἐπίσης διακρίνονται ἐκατέρωθεν τῆς θύρας καὶ τὰ ἔχνη παραθύρων. Ἦσαν δὲ, ὡς φαίνεται, ἀπαραίτητα ταῦτα εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ, καθ' ὅσον ὁ κύριος ναὸς οὐδὲν ἔχει παράθυρον πλὴν τῶν δύο ἀνοιγμάτων ἐπὶ τῆς στέγης, ὧν τὴν ὑπαρξιν ἐθεωρήσαμεν πιθανήν.

Μελετώντες τὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ παρατηροῦμεν